

ביאור מידות "נצח" ו"הוד"

שמפאת שהרבי צריך לפעול על התלמיד, צריך הוא מקודם לנצחו.

הנה מידות "הנצח וההוד" באופן הרגיל הם פועלים יחד, ולכן בסדר הדורות שהיה לנו בהם הז' רועים שכנגד הז' מדות, כי אברהם הוא חסד, יצחק גבורה, יעקב תפארת, משה נצח, אהרן הוד, יוסף יסוד, דוד מלכות, ונמצינו בהם שרק משה ואהרן היו שניהם בדור אחד, כי הם כנגד נצח והוד הפועלים יחד. וכן נחלקו המדות תוך גופו של אדם כמו שא"י בפתח אליהו, שהזרוע ימין הוא חסד, זרוע שמאל הוא גבורה, הגוף הוא תפארת, כי הוא עיקר בנין גופו של אדם, והוא בדיוק באמצע, והב' רגלים הרי הם נצח והוד, והלא רואין שהאדם יכול לפעול גם ביד אחת לבד, אבל אינו יכול להלוך ברגל אחת לבד, והרי כי הב' רגלים צריכים לפעול יחד, כענין נצח והוד הפועלים יחד. וזש"כ נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, ע"י שניהם יחדיו, כענין נצח והוד. וזהו כי עניינם של נצח והוד הוא ההליכה לבר מגופא, לחוץ מהגוף, כי צריכים לילך למקומות שמבחוץ כדי לבררם, ולמשל בענין רבי ותלמיד אשר הם גדר משפיע ומקבל, הרי כאשר הרבי צריך ללמוד עם התלמיד, זהו כי הולך עם האמת שלו, שהיא התפארת שלו, אל החוץ שהיא דרגת התלמיד שאינו יודע עדיין מאמת זו, ועדיין אינו במקום השלימות, והרבי משפיע את האמת והשלימות שלו עליו, והכלים של השפעה זו הם נצח והוד, שכיון שהתלמיד הוא רחוק מהאמת, צריך הרבי לנצחו, ולעשותו כלי מוכשר שירצה בכלל לקבל הימנו, שהרי התלמיד בתחילה לא מוכן כלל לקבל הימנו, כי הוא רחוק מהאמת, ואין לו עדיין שום הכרה באמת, ומה לו לקבל הימנו. ובאמת נוהג דבר זה לא רק אצל רבי ותלמיד לבד, אלא גם תוך האדם עצמו, כאשר רוצה לפעול דבר אצל עצמו, הרי החלק שבו נעשה הפעולה, צריכים מקודם לנצחו, וכגון שצריך לנצח את היצה"ר שבתוכו, והחלקים הבלתי מושלמים שבתוכו, וכן יש דבר זה בעוד כמה ענינים, ואנו נקטנו ענין רבי ותלמיד למשל בעלמא. וחזורין אנו לדברינו,

וזהו שמרע"ה גרם לנצח את עולם הטבע, כי הוציא את בני"י ממצרים ע"י שהוציאם מכל הצמצומים של עולם הטבע, שבכל הצמצומים הללו של עולם הטבע היתה אחוז הקל"י של פרעה, שפרעה אמר מי ה' אשר אשמע בקולו, מפאת שהיה דבוק בצמצומי הטבע, ולא רק טבע גשמי לבד, אלא גם כוחות הכישוף נכללים בצמצומים הללו, כי ההנהגה עליונה מצמצם עצמו להניח מקום לדרכי הכישוף ולבעלי מכשפים לפעול מה שרוצים לפעול, והרי זה צמצום והסתר של הקב"ה לפעול תחת לבוש של הסתר הנקרא כישוף, והוא כענין שצימצם הקב"ה את עצמו בצמצומי הטבע, ואין חילוק בזה בין כישוף לטבע, כי השי"ת מסתיר בכולם את השגחתו, ופועל תחת הלבוש הלזה של צמצומי הטבע או כישוף כנוכר. ממילא כדי להוציא את בני"י ממצרים, היו צריכים לשבור אלו צמצומי הטבע וכוחות הכישוף, וזהו שניצח מרע"ה את כל כוחות הכישוף של מכשפי מצרים, עד שכולם הודו כי אצבע אלקים הוא, ולא שייך לעשות כ"ז ע"י כישוף, והודו כי ה' הצדיק וכו', ונתבטלו כל חרטומי מצרים, ועי"ז הוציא מרע"ה את בני"י מכל צמצומי הטבע.

ולמה הוצרך מרע"ה לעשות את כל זה, מפני שמרע"ה היה צריך להוריד התורה וללמדה לכלל"י, שזה היה באמת עיקר הענין של מרע"ה, כי מרע"ה אינו רק מידת הנצח לבד, אלא הוא גם מידת הדעת דקדושה, והוא המלמד תורה לכלל"י, ואם היו כלל"י זוכים, ולא היו שקועים במ"ט שערי טומאה, לא היו צריכים כלל את כל הנסים של יציא"מ, והיה די להם במ"ת לבד, כי למה צריכים לכל הנסים, נסים הוא ענין המשתייך לקטני הדעת, והיא שפה שמדברים לבהמה, שמראין לה נס וגורמים שתתפעל מהנס, אבל לבן אדם שהוא בר דעת לא צריכים להראות נסים, אלא מדברים אליו דברי שכל, דברי תורה, וע"י שכלו הוא מבין

אשר משתייך לצמצום כענין גבורה. וזהו משום שהמלמד אינו יכול לנצח את התלמיד תמיד, כי לא כל תלמיד מוכן שיפעלו עמו באופן של נצחון, שהרי לפעמים התלמיד הוא כ"כ רחוק, עד שאם ירצו לפעול עליו בדרך נצחון, לא ירצה ללמוד כלל, אלא יברח לנפשו, כגון שאם ירצו להכותו כדי שילמד, יברח לגמרי עד שלא יוכלו כבר להתעסק עמו. וכן אם ישפיעו עליו יותר מדאי, לא יבין עוד כלום, ולא ירצה עוד ללמוד שום דבר, כי הוא נמצא בדרגת רחוקה מאד, שאינו מבין, ואין יכולים להשפיע עליו יותר מדאי, כי הוא אכן בדרגת חולה ואינו מוכן לקבל.

וזהו שהנצח והוד צריכים לפעול יחד, ואין יכולים להלך ברגל אחת בלבד, וכך המלמד צריך שיהיו לו שניהם יחד, כי לפעמים יצטרך להשתמש גם במידת ההוד, שעניינה לצמצם את השפעתו שלא להשפיע כ"כ, ואעפ"כ הוא משפיע, אלא היא השפעה חיצונית, שזהו הוד לשון זיו חיצוני, וכן הוד לשון הטייה, שמטה את עצמו לדרגת התלמיד, ואינו מנצחו. וזהו שאמרנו שנצח משתייך לצד מעלה, והוד לצד מטה, כי נצח עניינו לנצח ולהשפיע ברובי גדול מלמעלה, והוד עניינו להטות את עצמו לדרגת התלמיד אשר הוא למטה. וכגון כאשר אהרן הכהן ראה איזה חוטא, לא הטיף לו מוסר כמו מרע"ה שאמר 'ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם', 'שמעו נא המורים', שדיבר כסדר דיבורים חריפים כמידת הנצח שמנצח, משא"כ אהרן היה אוהב שלום ורודף שלום, ואדרבה כאשר ראה איזו חוטא, קירב אותו בדברים רכים, ושחק אליו, אמנם היתה זו בת שחוק חיצונית, והרי זה ג"כ איזה השפעה, שהרי אינו מצמצם את עצמו לגמרי ממנו, אדרבה הוא מקרבו בדברים, אלא שאינו מקרב את עצמו אליו עם פנימיותו, כי אם היה רוצה לגלות לו את פנימיותו, הרי היה אומר לו מוסר כדי לתקנו, והיה מתקרב אליו עם פנימיותו להגיד לו את כל הפסק מה שצריכים לומר לו, אמנם אהרן צימצם את עצמו, והגם שראה שאותו האיש הוא

כבר את הכל, אמנם כלל"י לא היו אז עדיין בדרגת זו, וגם אנחנו היום לקטני הדעת נחשבים, וצריכים אנו לנסים, אבל אם לא היינו קטני הדעת לא היינו צריכים כלל לנסים, כי נסים היא הנהגה הנוהגת עם אלו שאין מבינים בשכל, שמפני כך צריכים להראות להם נסים. וזהו שמרע"ה הראה נסים ביציא"מ, שכ"ז היה כדי שירצו לקבל את התורה כראוי, שע"ז יוכל מרע"ה ללמד להם את התורה כראוי, וזו מידת הנצח של מרע"ה, שניצח את אלו אשר אינם רוצים ללמוד, שמעתה ע"י הנסים כבר ירצו לבוא ללמוד.

ולמשל כאשר המלמד רוצה ללמוד עם תלמידיו, כיון שהוא מלמד המלמד דעת, והרי רוב התלמידים אינם רוצים לקבל דעת, לכן מוכרח לנקוט מקל להכות על קדקדם עד שיתרצו ללמוד, והרי שמקל זה משמש לענין של נצחון, שהוא מנצח על ידו את היצה"ר של התלמידים, וכך זה שמרע"ה עשה כל הנסים ביציא"מ, זה היה כמו המקל הלז, שהוא מטה משה, שעל ידו היכה על עולם הטבע, ושבר את היצה"ר שבו, כדי שיתרצו ללמוד הימנו, וזהו מידת הנצח של מרע"ה כנזכר. ובאמת מידת הנצח לא צריכה לפעול דוקא ע"י הכאה, אלא יכולה לפעול בכמה אופנים אחרים ג"כ, כגון כאשר הרבי לומד כ"כ עם התלמיד, ומשפיע עליו כ"כ הרבה אור, עד שהיצה"ר שלו מתבטל מעצמו בדרך ממילא, הרי זה ג"כ נכלל במידת הנצח, כי הוא מנצחו בכח השפעה גדולה מאד, שהוא כ"כ משפיע עליו עד שמנצחו.

וזהו שהנצח הוא כנגד רגל ימין, כי הימין משתייך לחסד, שהיד ימין הוא כנגד חסד, וממילא הרגל ימין שכנגד נצח משתייך ג"כ לחסד, כי שניהם הם בקו הימין, והוא משום שכמו שהחסד פירושו התפשטות, כך הנצח פירושו התפשטות, במידה יתירה, כי הוא התפשטות בפועל, להשפיע לאלו שהם לבר מגופא בהתגברות גדול. וההוד הוא כנגד רגל שמאל, שהיא מידתו של אהרן, והוא קו השמאל

לקבל כ"כ, שהוא יותר מדאי בשבילם, ועי"ז יהיו נדחים לגמרי. אבל ע"י שיטתם מנהיגים המקילים המורידים א"ע למטה, אזי השפעתם מגיעה יותר למרחוק, ועי"ז הם מונעים חלק גדול מכלל"י שלא יידחו לגמרי. וזהו נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, כי צריכים להלך תמיד עם ב' רגלים, שהם הב' מיני מנהיגים שעל ידם מנהיג הקב"ה את כלל"י בכל הדורות.

+

ביאור מידת "יסוד"

הנה "מידת היסוד" היא דוגמת מידת תפארת, כטעם אלה תולדות יעקב יוסף, שכל מה שאירע ליעקב אירע ליוסף, כי יוסף הוא המשכה מיעקב, וכמו שיעקב הוא מידת תפארת הממזגת בין חסד לגבורה, כי היא באמצע בין חסד לגבורה, כך יוסף הוא מידת היסוד שהוא באמצע בין נצח להוד, והיינו כי יוסף הוא כח המכריע מתי להשתמש בנצח ומתי להשתמש בהוד, כי הוא בדיוק באמצע. ולכן כאשר יהיה איש מנהיג אשר תהיה לו מידתו של יוסף, הרי שיהיו לו נצח והוד גם יחד, כי הוא בדיוק באמצע, ופעם ישתמש בנצח ופעם בהוד. ויוסף הוא באמת עיקר כח ההשפעה, כי מידת היסוד היא כח ההשפעה, והמשפיע היותר טוב הוא זה אשר משתייך אל מידת היסוד, כי הוא היודע מתי להתפשט ומתי להצטמצם, מתי להשפיע ומתי שלא להשפיע, מתי להשתמש בנצח ומתי בהוד.

והנה נצח והוד הלא יוצאים לבר מגופא להשפיע אל החוץ, והיסוד כולל את שניהם, והרי הוא עיקר המשפיע היוצא לחוץ, וכל מי שמשפיע לנשפעים צריך ליהדר מאד להשאר בדרגת המשפיע, ולא יהיה נשפע מהנשפעים שלו, וכגון כאשר משפיע לתלמידים, מוכרח להוריד את עצמו לדעת שלהם, וגם כאשר משפיע להם באופן מידת הנצח, בתקיפות, הרי למעשה הוא משפיע להם, ובכל אופן שיהיה, מוריד את עצמו להם, שהרי הרגלים הם למטה לבר מגופא ולא

חוטא, צימצם עצמו שלא להגיד לו מוסר, אלא קירב אותו בדברים וחיין אליו, שזה מה שמסוגל עתה לקבל הימנו, ולא יותר מזה, אלא שלאט לאט קירבו יותר ויותר לדרגא עליונה, עד שסוכ"ס קיבל את תיקונו בשלימות.

ובן כאשר עשו ישראל את העגל, לא אמר להם אהרן שום מוסר, כי ראה שהם עתה חולים ולא יטו אוזן לשום מוסר, ואכן כאשר חור הגיד להם מוסר, הרגו אותו, וזש"כ וירא אהרן ויבן מזבח לפניו, ופירשו חז"ל דברים הרבה ראה אהרן, ראה חור שהיה מוכיחם והרגוהו, וזהו ויבן מזבח לפניו, שהבין מזה שהיה זבוח לפניו אשר כלל"י אינם מוכנים עתה לשמוע מוסר ולקבל ממידת הנצח, מה עשה אהרן, השתמש אז במידת ההוד, ויקרא אהרן ויאמר חג לה' מחר, שציוה להם שיעצרו בעדם לכל הפחות יום אחד שלא לבנות היום מזבח, אלא חג לה' מחר, והרי שפעל עליהם עכ"פ דבר קטן, שלא היום אלא למחר, ובזה היתה לו תקוה אולי בינתים יבוא מרע"ה, והרי שעכ"פ השפיע עליהם קצת, לא יותר מדאי, אלא כפי שיוכלו לקבל הימנו מצד הדרגא שהם נמצאים עתה, וזו מידת ההוד שמטה את עצמו לדרגת המקבל, ומשפיע עליו כפי המידה שיוכל לקבל הימנו.

ובך רואים שאצל כלל"י היו תמיד ב' מיני מנהיגים הללו, כי מדור לדור נמשכת ההנהגה הזו של נחית כצאן עמך ביד משה ואהרן, שהם נצח והוד, ולכן היו תמיד מנהיגים שהלכו במידת הנצח, בחריפות באופן של נצחון, וכן היו תמיד מנהיגים שהלכו במידת ההוד, שהיטו את עצמם לדרגת הדור, והקלו להם שלא לתבוע מהם יותר מדאי, שאם היו רק המנהיגים החריפים, בבחינה מסוימת היו אכן פועלים יותר, והרבה יותר אנשים היו באים לדרגא גבוהה, כי היו המנהיגים מחייבים ותובעים יותר ויותר, והיו מנצחים אותם יותר, ועי"ז היה ריבוי יותר גדול של בעלי מדרגה, אמנם לאידך גיסא היו חלק גדול מכלל"י נדחים לגמרי, ולא היתה להם עוד כלל שייכות ליהדות, כי לא יוכלו